

Michael Ende'nin Momo Adlı Eserinde Fantastik Anlatımlar

Tuğba ÇARIKÇI¹

Prof. Dr. Hikmet ASUTAY²

¹Trakya Üniversitesi Sosyal Bil. Enst. Alman Dili ve Edebiyatı Doktora Programı tugbackr@hotmail.com

²Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi. E-Posta: hikmetasutay@yahoo.de

Özet: Çalışmanın ana konusunu, Michael Ende'nin Momo adlı eserindeki fantastik unsurlar oluşturmaktadır. Birçok dile çevrilmiş olan Momo adlı eser, fantastik unsurlar açısından irdelenmeye çalışılmış, fantastik kavramı bu eser çerçevesinde yazınbilim açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Fantastik kavramı yazın dünyasına erken dahil olamamıştır belki de. Erken kelimesinden kastın göreceli olmasının yanında, sınırlarının çizilmesi zor olan bir yazın türünün belli çizitlerle çevrilmesi de bu yönüyle oldukça zordur. Çeşitli araştırmacı ve yazarlar tarafından üzerinde tam bir fikir birliğine sahip olunmamakla birlikte, fantastik yazın kavramı genel olarak Todorov'un ortaya atmış olduğu ölçütler şeklinde kabul görmektedir. Bu yönüyle çalışma bağlamında zemin olarak Todorov'un ortaya atmış olduğu fantastik ölçütler kullanılmıştır. Bu açıdan Todorov'un kuramı çalışmanın iskeleti niteliğindedir. Todorov bir çalışmanın fantastik olabilmesi için üç ölçütün gerekliliğine dikkat çekmektedir. Okuyucunun gerçeklik konusunda şüpheye düşmesi, eserdeki bir kahramanın gerçeklik konusunda şüpheye düşmesi ve metnin şiirselliği ve alegoriyi kapsayan Todorov'un ölçütleri Michael Ende'nin Momo adlı eserinde tamamiyle örneklendirilmektedir. Michael Ende'nin yazınsal kişiliği ve kısa tanıtımının bulunduğu bölüm ile başlanılan çalışmaya, Momo adlı eserin kısa bir özeti ile devam edilmiş, daha sonra alan yazını açısından fantastik yazın kavramı farklı görüşlerle birlikte açıklanmaya çalışılarak, Michael Ende'nin Momo adlı eserindeki fantastik unsurlar irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Michael Ende, Momo, Fantastik, Alman Edebiyatı, fantastik anlatı.

A Study of Fantastic Elements in Michael Ende's "Momo"

Abstract: The main subject of this study are the fantasy elements in Michael Ende's novel "Momo". Momo, having been translated into many languages, was analysed and its fantasy elements were assessed on the basis of poetics. Fantasy concept may not be one which has been involved in the field at early times. Although the word "early" is relatively subjective, it is also difficult to frame the boundaries of a field, not yet clearly determined. There is not a common agreement on the concept fantasy literature but it is widely accepted to be based on the criteria proposed by Todorov. Therefore, the main bases of this study are Todorov's fantasy element principles. Thus, they make up the stem of our study. Todorov's principles cover readers scepticism in the reality of a character; a character's scepticism of reality; the poetry and parable of the text. All these elements are covered in Michael Ende's novel. The study starts with poetical aspects of Michael Ende, continues with brief summary of the literal work and proceeds with attempt to explain the concept of fantastic literacy with various opinions and to study fantasy elements in Michael Ende's work named "Momo".

Key Words: Michael Ende, Momo, Fantastic, German literature, Fantastic Story

1. GİRİŞ

Fantastik yazının ortaya çıkışı geç olarak adlandırılabilir da olağanüstü, gerçeküstü gibi kavramlar tüm insanların aslında yakından bildiği ve çok küçük yaşlardan beri duydukları kavramlardır. Öyle ki bu türün gelişmesi ve bir yazın türü olarak ortaya çıkması masallara, efsanelere, mitlere ve destanlara dayanmaktadır. Her çocuk uyumadan önce büyüklerinden masal dinlemiştir ya da yaramazlık yaptığında ona kara dev adamın geleceği söylenmiştir. Küçüklüğünden beri bu söylemlerle büyüyen insanlar için fantastik kavramı hiç de uzak değildir. İnsanoğlunun var olmasından bu yana düşünce de var olduğu için fantastik kavramı aslında insanın varlığına kadar uzanmaktadır denilebilir. Çalışmanın konusunu oluşturan Michael Ende'nin birçok dile çevrilmiş, dünyaca ünlü eseri Momo, fantastik unsurları içerisinde barındıran, büyük küçük tüm çocukların merakla okuyabilecekleri, fantastik yazın denildiğinde örnek olarak akla gelen ilk birkaç kitaptan birisidir. Çalışma kapsamına alınmasının

nedeni de bir önceki cümlede sayılan özellikleridir. Öyle ki "Momo" Todorov'un bir eserin fantastik sayılabilmesi için geliştirdiği tüm ölçütleri de içerisinde barındırmaktadır.

Çalışmanın konusunu oluşturan fantastik unsurlar, gerçeküstüçülük, olağanüstü olaylar örgüsü gibi kavramlar okuyucunun kafasında soru işaretlerine neden olmakta ve belki de yazın türünü ilginç kılan özelliklerin de bu durumlardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bazı yapıtlarda tamamen gerçeküstü unsurlar fantastik öge olarak kullanılırken, bazılarının da gerçek hayat ve gerçeküstü hayat bir karışım olarak sunulmaktadır. Örneğin "E.T." adlı eser, tamamen gerçeküstü unsurlarla bezeli bir yapıttır. Gerçekte olmayan bir dünya ve o dünyadaki canlıların konu edindiği yapıt fantastik örnek bakımından atlanmaması gereken bir yapıttır. Fantastik kavramı, fantastik unsurlar gibi konularda fikir ayrılıklarının olması, her araştırmacı ya da yazarın durumu kendine göre yorumlaması olağan ve sadece bu konuya özgü

bir durum değildir. İnsan ne kadar düşünürse, ne kadar hayal ederse o kadar bilgi ortaya çıkar ve fantastik konusu da bu duruma oldukça uygun bir örnektir. Bir sonraki bölümde küçük ve büyük çocukların yazın türü olan fantastik yazın ile ilgili kavramsal tanımlardan oluşan bilgiler yer almaktadır. Çalışma bağlamında fantastik unsurlar bakımından incelenen Michael Ende'nin ünü ülke sınırlarını aşmış eseri "Momo" da, fantastik unsurları barındıran önemli bir örnektir.

2. Küçük ve Büyük Çocukların Yazın Türü: Fantastik Yazın Kavramı

2.1. Kavram Açıklaması

Fantastik yazın kavramına doğrudan geçmeden önce fantezi kavramının anlamına yoğunlaşmak daha doğru olacaktır. Kelime anlamı olarak fantezi "Sonsuz, sınırsız düş. Düş gücünün özgür işleyişiyle ortaya çıkan düşünüyü ya da düş gücünü özgür işleme yeteneği" anlamına gelmektedir (Püsküllüoğlu: Genç, 2000: 142). Tabi ki sözlüklerde, ansiklopedilerde ve yazın araştırmacılarınca genel olarak kabul edilen bir tanımı bulunmaktadır. Fantastik sözcüğünün ilk sözlük anlamı "18. Yüzyıldan başlayarak Fransa'da gelişen edebi bir tür", ikinci sözlük anlamıysa "gerçekte var olmayan, hayali"dir. Fantastik kelimesinin diğer bir anlamı ise "sihirli, büyülü, inanılmaz, olağanüstü öğelerin oluşturduğu"dur (Bkz. TDK Türkçe Sözlük). Diğer yandan fantastik yazını Krichbaum'un da dediği gibi tanımlanamayan bir türdür (Bkz. Krichbaum, 1979: 179-182). Yazın bilimci U. Durst ise fantastik kavramını "maksimal" ve minimal" olarak iki başlık altında irdelemektedir. Maksimal tanımlamaya göre kurmaca dünyanın gerçek dünyayı zedelediği her metin fantastiktir (Durst 2007 ve 2008: Asutay, 2013). Minimal tanımlama ise Bulgar asıllı Fransız yapısalcı Todorov'un fantastik yazın ile ilgili olan çalışmasına dayanmaktadır.

Üzerinde tam olarak kesin bir yargıya varılamamış olsa da fantastik kavramı yazın dünyasına 18. y.y.'da dâhil olmuştur. Fantastik yazın, hem küçük hem de büyük çocukların ilgisini çeken bir yazın türüdür. Dieter Wuckel 1986 yılında yazmış olduğu "Bilim kurgu ya da Bilimsel fantastik- Doğrusu nedir?" adlı makalesinde fantastik kavramını irdelemiş ve fantastik kavramı hakkında birçok kişinin görüşünü bir araya getirerek kuramsal bir tartışma ortamı yaratmıştır (Wuckel, 1986: 10). Fantastik ya da bilim kurgu farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Örneğin Kingsley Amis, Wuckel'in makalesinde bilim kurguyu "gerçek olamayacak şekilde" olarak tanımlar. Dieter Hasselblatts ise karşıt bir şekilde gelecek değil aksine şimdi mümkün olacak şekilde tanımlar bilim kurguyu. Hans- Jürgen Krysmanski ise farklı bir açıdan bakarak bilim kurgu kavramına "ütopik bir metot" tanımını yapmıştır. Çalışmalar gösteriyor ki, fantastik ya da bilim kurgu

olarak tanımlanan kavram ile ilgili çeşitli araştırmacı ve yazarların farklı görüşleri ve tanımlamaları bulunmaktadır. Diğer yandan makalede fantastik kavramının alt kavramı bilim kurgu, onun da korku, fantezi gibi çeşitlerinin olduğu aktarılır. Yapılan araştırmalar ve konu ile ilgili elde edilen bilgilerden hareketle fantastik ve bilim kurgu kavramları birbirlerine yakın kavramlardır.

Korku fantastik kavramına Marry Shelley'nin Frankenstein'ı en önemli ve akla ilk gelen örneklerdendir. Frankenstein gerçek hayatla fantastik unsurları bir araya getirmiş bir örnektir. Fantastik edebiyat için ise Stephen King'in Yeşil Yol adlı yapıt çok önemli bir örnektir (Wuckel, 1986: 11).

Çalışmalar göstermektedir ki, fantastik kavramı, üzerinde tam olarak tek bir tanımın yapılamadığı, farklı yorumlamalara açık bir kavramdır. Fakat sınırları çizilemeyen bu kavramın insanlar var oldukça devam edecek ve gelişecek olması da onu ilginç kılmaktadır. Elli yıl önce hayal olan durumların şu an da normal ve olağan görünmesi, bundan yüzyıllar sonra neler olacağını hayal edilememesi düşüncesi bile insanı heyecanlandırmaktadır. Fantastik de gelecek, hayal, gerçeküstü gibi kavramlardan beslendiği için sürekli gelişime ve değişime açık bir yazın türü olacağı söylenebilir.

2. 2. Fantastik Yazın Türünün Ortaya Çıkışı

Efsanelerde, masallarda yer alan olağanüstü öğeler yeni bir yazın türünü ortaya çıkarmıştır. Bu yazın türü genellikle fantastik yazın olarak adlandırılmaktadır. Fakat kuramcıların bu türün tanımı hakkında farklı görüşlerde olmaları fantastik yazının tam olarak tanımlanamamasına neden olmaktadır (Bkz. Çiftçi, 2010). Fantastik yazının henüz 19. yüzyılın ortalarına doğru dikkat çekmeye başlaması, esere "Fantastik mi, değil mi?" gibi soruların sorulması bu nedenler arasında sayılabilir. Fakat kuramcıların çoğunun benimsediği tanım ve sınıflama Todorov'a aittir. Todorov fantastiği bir tür olarak kabul etmektedir. O fantastiği tekinsiz ve olağanüstünün arasına yerleştirir. Todorov'a göre kurgudaki olağanüstü olaylar, kurgunun bitiminde akıl ve mantıkla açıklanabiliyorsa kurgu tekinsiz türe dâhil olur. Diğer yandan okuyucu olağanüstü olayların gerçeküstü olduğu konusunda şüpheye kapılmıyorsa, buna mantıklı bir açıklama getiremiyorsa, bir kabulleniş varsa kurgu olağanüstü türe girer (Todorov, 2004).

"Yanılardan herhangi birini seçtiğimiz anda fantastikten uzaklaşarak komşu bir alana, ya tekinsiz ya da olağanüstü türlerin alanına girmiş oluruz. Fantastik, kendi doğal yasalarından başka yasa tanımayan bir öznenin görünüşte doğüstü bir olay

karşısında yaşadığı kararsızlıktır“ (Todorov: Çiftçi, 2010: 32).

Todorov'un bir kurgunun fantastik olabilmesi için üzerinde durduğu üç ölçüt vardır:

1. Okuyucunun gerçeklik konusunda şüpheye düşmesi, sınır okuyucunun okuma sırasındaki kararsızlığı noktasında çizilir.
2. Eserde herhangi bir kahraman gerçeklik konusunda şüpheye düşer.
3. Metin şiirselliğe ve alegoriye kapılır (Todorov: Çiftçi, 2010: 32).

Michael Ende'nin bu eseri Todorov'un üç ölçütünü de örneklendirmektedir. Bu bağlamda birinci ölçüt şöyle açıklanabilir. Momo iyiliksever kimsesiz küçük bir kızdır. Daha kitabın başında kendini tanıtırken yaşını görüntüsünden çok fazla söyleyerek okuyucuların zihinlerinde soru işareti bırakmaktadır. Ayrıca kitabın yer yer olağanüstü yerlerde geçmesi de bu ölçütü örneklendirir. İkinci ölçüte gelindiğinde ise Kaplumbağa Kassiepeia örnek olarak gösterilebilir. Çünkü Kassiepeia kabuğunda yazılar beliren dolayısıyla da iletişim kurabilen bir kaplumbağadır. Son ölçüt için ise kitaptaki tekerlemeler örnek olarak verilebilir. Momo bu ve bundan daha fazlası özellikleriyle zamansız bir fantastik ürün niteliğindedir.

3. Michael Ende ve Momo Hakkında

Michael Ende, Almanya'nın en önemli çocuk ve gençlik edebiyatı yazarlarından biridir. Kitapları sayısız dile çevrilmiş, bazıları filme çekilmiş ya da radyo ve televizyona uyarlanmıştır. 1998'de Münih'teki Uluslararası Gençlik Kütüphanesi bünyesinde "Michael Ende Müzesi" kurulmuştur.

Michael Ende 1929'da Garmisch-Partenkirchen'de doğmuştur. Henüz 16 yaşındayken askere çağırılmış, savaşın ardından bir drama okuluna katılarak oyunculuk eğitimi almıştır. Oyunculuk, kabare oyunculuğu ve sinema eleştirmenliği yapmıştır. 1954'ten sonra Münih'te serbest yazarlık yapmıştır. 1960'da "Cim Düğme ve Lokomotifçi Lukas" (Jim Knopf und Lukas der Lokomotivführer) adlı kitabıyla edebiyat dünyasında adı duyulmuştur. Yazarın en çok ses getiren kitabı 1979'da yayımlanan, Bitmeyecek Öykü'dür. Roman otuzdan fazla dile çevrilmiş ve uluslararası alanda çok satanlar listesine girmiştir. Yazar 1995'te 65 yaşında, Stuttgart'ta mide kanseri sonucu yaşamını yitirmiştir (http://www.turkcebilgi.com/michael_ende).

Eserleri:

- ☐ Ayna İçinde Ayna (2005)
- ☐ Bitmeyecek Öykü (1999)

- ☐ Cim Düğme ve Lokomotifçi Lukas (2004)
- ☐ Cim Düğme ve Vahşi 13'ler (2004)
- ☐ Çıplak Gergedan (1996)
- ☐ Dilek Şurubu (1993)
- ☐ Momo (2013)
- ☐ Özgürlük Hapishanesi (1993)
- ☐ Pimpirik ile Sümsük (1995)
- ☐ Santa Cruz'a Giden Uzun Yol (1995)

Bu çalışmanın konusunu oluşturan yazarın Momo adlı eseri ise Avrupa Gençlik Kitap Ödülü Şeref Listesi'ne girmiş ve otuz sekiz dile çevrilmiştir. Faroe dili, İbranice, Sinhala dili, Galıçya dili, Gürcüce, Afrikans bu dillerden sadece birkaçıdır. Kitap ilk olarak 1973 yılında yayımlanmıştır (Ende, Çev: Leman Çalışkan, 2013).

Momo, Türkçe'ye Leman Çalışkan tarafından çevrilmiş ve ülkemizde Kabalcı Yayıncılık tarafından bastırılmıştır. Kitap 303 sayfadır. Kapak tasarımı Gökçen Yanlı, yayın yönetmeni Murat Ceyişakar'dır. Kitabın içindekiler kısmına gelindiğinde içindekilerin üç bölümden oluştuğu görülmektedir. Birinci kısım "Momo ve Arkadaşları", ikinci kısım "Duman Adamlar" ve üçüncü kısmı da "Saat Çiçekleri" başlıklarından oluşmaktadır. Son olarak da kitabın en sonunda "yazarın gerekli gördüğü kısa bir son söz" bulunmaktadır.

4. Momo'nun Tuhaf Öyküsü

Büyük kentin güney kıyısında, çok fazla tarlanın olduğu, evlerin ve kulübelerin giderek yoksullaştığı yerde, küçük bir çam ormanına gizlenmiş bir amfiteatrda yaşıyordu cılız yapılı, tarak görmemiş kıvrık simsiyah saçlı, kocaman simsiyah gözleri olan Momo. Yerli halk Momo'yu pek severdi. Halk ile Momo arasında öyle güzel bir bağ kurulmuştu ki halk arasında "Git Momo'ya bir uğra!" sözü adeta kalıplaşmıştı. Peki, Momo'daki bu sır neydi? Büyücü müydü yoksa insanların dertlerini dindirebilecek tılsımlı bir söz mü biliyordu? Momo'nun hiç kimsenin yapamayacağı şekilde başardığı şey; dinlemektir. Momo karşısındaki aptal insanların bile aklına parlak düşünceler getirecek şekilde dinlerdi. Onda zamandan bol başka hiçbir şey yoktu. Herkesi çok severdi fakat Beppo ve Gigi'yi kendine çok daha yakın hissedirdi.

Günlerden bir gün küçük kente "Duman Adamlar" geldi. İnsanların yaptıklarının zaman israfından başka bir şey olmadığını, yemek yerken, sevdikleri birisini ziyarete giderken hatta hayal kurarken bile zamanı boşa kullandıklarını söylüyorlardı bu "Duman Adamlar". Oysa zaman yaşamın kendisiydi ve yaşamın yeri yürekte. Momo'nun, insanları bu durumdan kurtarabilmek için bir şeyler yapması gerekiyordu. Bu aşamada da "Kassiepeia" devreye girer. O bir kaplumbağaydı. Kabuğunda yazılar beliren ve

Momo'nun diğer insanları kurtarmasına yardım edecek bir kaplumbağa. Kaplumbağa Kassiepeia, Momo'yu Hora Usta'ya götürür. Hora Usta "Hiçbir Zaman Sokağında" ve "Hiçbir Zaman Evinde" oturuyordu. Duman Adamların asla ulaşamayacakları, ulaşsalar bile adımlarını attıkları anda yok olacakları yer. Momo, zamanın kaynağına ulaştı. Hiçbir Yerde Evinde Saat Çiçekleri vardı. Hora Usta ve kaplumbağa Momo'ya Duman Adamları yok etmenin tek yolunun Saat Çiçekleri olduğunu anlattılar. Zaman daralıyordu. Duman Adamlar da boş durmuyorlardı. Fakat Momo, son Saat Çiçeğimim son yaprağını da kullanarak tüm Duman Adamlarını yok etti. Bu mücadele diğer insanlara göz atıp kapatma süresi gibi gelse de Momo, Kassiepeia, Hora Usta ve yakın arkadaşları ile zamanı insanlara vermeyi başarırlar.

5. Bir Fantastik Yazın Türü Örneği Olarak: "Momo"

Michael Ende'nin otuz sekiz dile çevrilmiş, sadece küçük çocuklara değil büyük çocuklara da hitap eden kitabı Momo, bir fantastik yazın türüne örnek verilebilir. Todorov'un bir kurgunun fantastik yazın olabilmesi için üzerinde durduğu üç ölçüt de Momo adlı eserde bulunmakta ve bu ölçütler ayrı ayrı eserde örneklendirilebilmektedir.

Todorov'un birinci ölçütünde bahsedilen okuyucunun gerçeklik konusunda şüpheye düşmesi konusunda şu örnekler verilebilir: Kitabın ana karakteri Momo, sekiz ya da on iki yaş görünümünde, tek başına küçük bir çam ormanına gizlenmiş bir amfiteatre'da yaşayan bir çocuktur. Yerli halkın dikkatini çekmiş ve bilgi almak için Momo'nun yanına gittiklerinde onlara yaşının yüz ya da yüz iki olduğunu ve hayatta hiçbir yakınının olmadığını söylemiştir. Momo'nun bu ifadeleri kitabın en başında okuyucunun gerçeklik algısı ile soru işaretlerine sahip olmasına neden olmaktadır.

Todorov'un ikinci fantastik yazın ölçütünde ise eserde herhangi bir kahramanın gerçeklik konusunda şüpheye düşmesinden bahsedilir. Kitapta adı geçen kaplumbağa Kassiepeia'nın kabuğunda yazılar belirmekte ve Momo ya da Hora Usta ile bu şekilde iletişim kurabilmektedir. Gerçek hayatta tabii ki böyle bir durumun olması imkânsızdır. Bir kaplumbağanın kabuğunda yazılar beliremez, kaplumbağalar konuşamaz, kaplumbağalar düşünemezler. Başka bir örnekse Kassiepeia'nın olacakları yarım saat önceden bilebilmesidir.

Todorov'un üçüncü ölçütü ise metnin şiirselliği ve alegoriye kapılması üzerinedir. Momo, Hora Usta'nın Hiçbir Yerde Evinde gittiğinde Hora Usta Momo'ya şu tekerlemeyi sormuştur:

"Üç kardeşler, otururlar bir evde
Hiç benzemez birbirine üçü de.
Sen onları ayırt edeyim derken,
Dönüşürler çabucak birbirlerine.
Birincisi evde yoktur, gelecek.
İkincisi çıkmış gitmiştir, dönmeyecek.
Üçünden en küçüğü evdedir.
O olmazsa en küçüğü ne edecek?
Bildiğimiz sadece üçüncüdür.
Çünkü birinci ikinciye dönüşmüştür.
Sen tam onu görüyorum derken,
Bakarsın ki, kardeşi görünmüştür.
Söyle şimdi: üçü tek bir kişi mi?
Yoksa iki veya hiçbir kişi mi?
Adlarını bana sayabilirsin.
Üç kudretli hükümdarı bilirsin,
Bir ülkeye üçü birden hükmeder.
Ülke ile bütünleşip bir eder." (Ende, Çev: Çalışkan, 2013).

Birinci ölçütte okurun şüpheye düşmesi normal ve olması gereken bir durum olarak karşımıza çıkar. Çünkü fantastik kavramı tanım olarak içerisinde gerçeküstülüğü barındırır ve şüphe olmazsa olmaz bir haldir. Okuyucunun herhangi bir durum ile ilgili şüpheye düşmesi, eserdeki herhangi bir kahramanın şüpheye düşmesi ile doğrudan ilintilidir. Okuyucu esere kendini verir, kahramanı içselleştirir, okuyucu kahramanın yaşadıklarını yakından hisseder. Bu da Todorov'un ikinci ölçütünün gerektirdikleridir. Tüm bu şüphe, merak, hayal gücünün arasında metnin akışı da önemli yer tutar ve acıcılık bir başka deyişle şiirsellik olası bir sonuçtur. Bu örneğin Todorov'un üçüncü ölçütüne birebir uymaktadır bu bağlamda Michael Ende'nin Momo eseri içerisinde üç ölçütü de barındıran önemli bir örnektir.

6. Sonuç

Fantastik yazın kavramı üzerine tek bir tanımda hemfikir olamayan bazı araştırmacı ve yazarlar genellikle Todorov'un ölçütlerini temel almaktadırlar. Todorov da bir eserin fantastik sayılabilmesi için şu üç ölçüt üzerinde durmaktadır. Birincisi eser okuyucunun kafasında soru işaretleri bırakmalı ve okuyucuyu şaşırtmalıdır. İkinci ölçüt ise eserdeki kahramanlar eser içerisindeki olaylar karşısında şaşkınlığa uğramalı ve gerçeküstü öğeler içermelidir. Böylelikle bu şaşkınlık okuyucuyu da olaya dâhil edecek ve dolaylı yoldan okuyucu da fantastik olaylar örgüsü içerisinde yerini almış olacaktadırlar. Üçüncü ölçüt olarak da metnin dilinin akıcı olması, şiirselliğe sahip olması üzerinde durur Todorov. Michael Ende'nin Momo eseri Todorov'un üç ölçütüne de uyan bir örnek teşkil etmektedir. Çalışma bağlamında incelenen Momo eserindeki Duman Adamlar, kaplumbağanın kabuğunun üzerinde yazılar belirmesi ve Hora Usta'nın

kaplumbağa aracılığıyla Momo'yu Hiçbir Yerde Sokağı ve Hiçbir Yer'deki eve çağırması, Momo'nun diğer insanları Saat Çiçekleri sayesinde Duman Adamlar'dan kurtarması eserdeki fantastik öğelere örnektir. Gerçek ve gerçeküstü olayları ustalıklı harmanlayıp akıcı bir şekilde okurun beğenisine sunan Michael Ende, fantastik yazın dünyası denilince akla gelen önemli örneklerdendir. Michael Ende sadece Alman edebiyatında değil dünyada tanınan, eserlerinde fantastik unsurları ustaca ve akıcı bir şekilde kurgulamış, yediden yetmiş yediye hitap eden önemli bir yazar olmasının yanı sıra, eserinde farklı anlatım türleri ile fantastik anlatım tarzına yer vermesi açısından da yaşayan çağdaş Alman yazını içerisinde yerini almıştır, denebilir.

KAYNAKÇA

- Asutay, Hikmet (2013) "Yaşasın Uçan Halı", Sözeltiler Dergisi, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı İnceleme, Araştırma, Eleştiri Dergisi, 2013.
- Asutay, Hikmet (2013) "Çocuk Yazınının Fantastik Dünyası: Masallar", Turkish Studies- International Periodical For

The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Sayı 8/13 Fall, S. 265-278, Ankara.

Çiftçi, Ayşe (2010) "Son Dönem Türk Alman Çocuk ve Gençlik Yazını Popüler Kültür Metinlerinde Olağanüstü Güçler", Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Diller Ana Bilim Dalı, Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Şubat.

Genç, Ayten (2000) "Wörterbuch Pädagogik- Eğitim Sözlüğü", Hacettepe Taş Yayınları, Feryal Matbaası, Ankara.

Ende, Michael (2004) "Momo", (Çeviren: Leman Çalıskan), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul.

Todorov, Tzvetan (2004), "Fantastik Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım", Çev. Necdet Öztokat, Metis Yayınları, İstanbul.

.....: (1998) "Türkçe Sözlük", 9bs., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Wuckel, Dieter (1986) "Science-Fiction", Eine illustrierte Literaturgeschichte, Hildesheim, Zürich, New York: Olms, Liebig Edition, Liebig.

Elektronik Kaynakça:

http://www.turkcebilgi.com/michael_ende, erişim tarihi: 19.11.2015.